

PABALTIJO DRAUDIMO RINKA: EKONOMINĖS SITUACIJOS ĮVERTINIMAS IR PERSPEKTYVOS

Aleksandra LEZGOVKO
Eglė KODYTĖ

*Mykolo Romerio universitetas
Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas*

Anotacija

Išsivysčiusiose pasaulio valstybėse vis svarbesnės sparčiai plėtojamoje paslaugų srityje yra draudimo paslaugos. Kiekvienas žmogus tiek ūkinėje veikloje, tiek buityje nori būti saugus tai yra jis siekia apsaugoti save, savo šeimos narius, turtą bei verslą ir pan. Todėl pastaraisiais metais Baltijos šalyse, palyginti su kitomis paslaugomis, sparčiau plėtojamas draudimo paslaugų verslas, didėja jo vaidmuo socialiniame ir ekonominiame valstybės gyvenime.

Straipsnyje analizuotos Baltijos šalių draudimo rinkos. Įvertintas ir palygintas ES šalių ir Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos ir Estijos) draudimo rinkų vystymasis, nustatomi draudimo rinkų struktūriniai pokyčiai, aiškinami gyvybės ir ne gyvybės draudimo rinkų kitimo veiksniai, išskirti Baltijos valstybių draudimo rinkų tarpusavio pranašumai ir trūkumai, numatytos tolimesnės raidos kryptis ir vystymosi perspektyvos.

Pagrindiniai žodžiai: draudimas, draudimo sistema, gyvybės ir ne gyvybės draudimas, draudimo rinka.

Įvadas

Nors Baltijos šalys nepriskiriamos prie aukšto ekonominio lygio šalių, šiame straipsnyje bus apžvelgtos jų draudimo rinkos, įvertinta dabartinė padėtis ir aptartos ateities perspektyvos.

Temos problema ir aktualumas. Baltijos šalių draudimo rinka yra besivystanti rinka. Nors ir nedidelė, tačiau pakakamai koncentruota bei konkurencinga. Kokia yra Baltijos šalių draudimo rinkos ekonominė situacija ir kokios galimos šios rinkos plėtimosi perspektyvos?

Straipsnio tikslas – nustatyti ir išanalizuoti dabartines ES šalių draudimo tendencijas bei perspektyvas bei įvertinti draudimo rinkos situaciją Baltijos šalyse ir numatyti ateities perspektyvas.

Straipsnio uždaviniai:

1. Išanalizuoti pagrindinių ES šalių draudimo rodiklių raidą.
2. Išsiaiškinti Europos Sąjungos draudimo rinkos tendencijas.
3. Aptarti Baltijos šalių draudimo rinkų formavimosi ypatumus.
4. Pateikti bendrą Baltijos šalių draudimo rinkų analizę.
5. Aptarti Baltijos šalių draudimo rinkos perspektyvas.

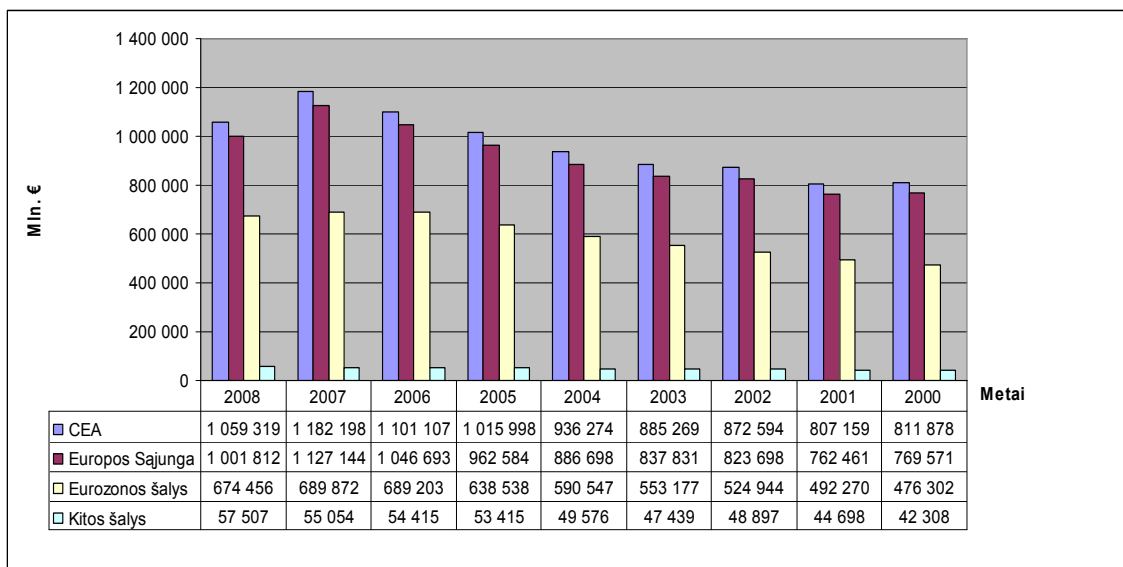
Tyrimo objektas – Baltijos šalių draudimo rinkos.

Tyrimo metodai:

- Statistinių duomenų analizė
- Lyginamoji analizė
- Kiekybinės analizės metodas
- Mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas

Dabartinė Europos draudimo rinkos situacija

Pasaulio ekonomikoje Europos kontinentas nuo XX amžiaus antrosios pusės užima pirmaujančias pozicijas. Draudimo srityje žemyno valstybės taip pat dominuoja. 2008 metų duomenimis, Europos draudimo industrija užima 40 proc. – daugiausia visame pasaulyje – bendros globalios rinkos dalies [3]. Kalbant apie konkrečias premijų apimtis, jų dydis 2008-aisiais pasiekė trilijono eurų sumą. Apžvelgsime 2000 – 2008 m. Europos draudimo rinkos situaciją (1 pav.)

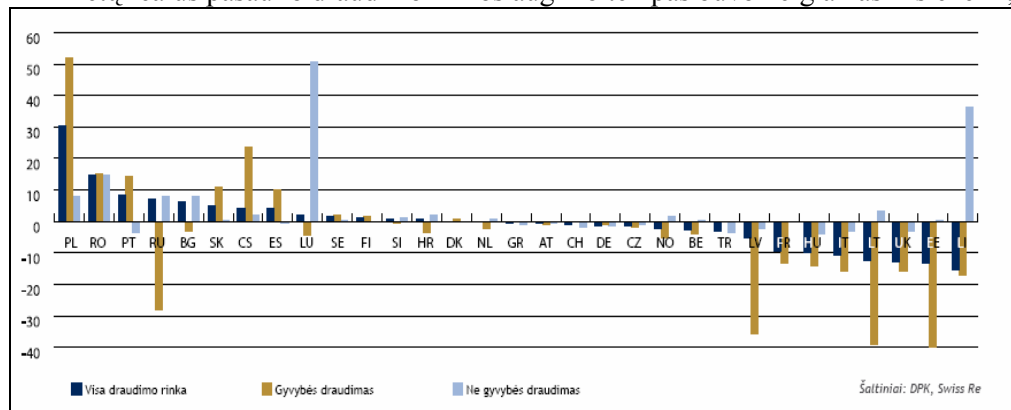

1 pav. Europos draudimo apyvarta 2000-2008 m., šaltinis: [3]

CEA – tai Europos draudimo ir perdraudimo federacija, kurią sudaro 33 valstybės-narės: 27 Europos Sąjungos šalys bei 6 valstybės, kurios arba netolimoje ateityje pretenduoja tapti ES šalių narėmis (Kroatija, Turkija), arba palaiko glaudžius santykius su ES, tačiau šiam integraciniam susivienijimui nepriklauso (Lichtenšteinas, Norvegija, Šveicarija bei Islandija) [3]. Kaip matome iš pateiktų duomenų, pastarosiose šešiose šalyse draudimo rinkos situacija nėra labai gerai išvystyta bei atsilieka nuo ES šalių lygio. Per analizuojamą laikotarpį draudimo apyvarta CEA šalyse praktiškai kasmet augo (išskyrus 2001 ir 2008 metus). Nuosmukiai visų pirma siejami su ekonominėmis problemomis, kurios atsirado minėtais metais – ypač žymus kritimas pastebimas lyginant 2007-uosius ir 2008-uosius metus. Per šį laikotarpį Europos Sąjungos bendras draudimo įmokų kiekis sumažėjo 11,2 proc., o CEA – 10,4 proc.. Nepaisant ekonominės krizės, valstybėse, kurios nepriklauso ES, draudimo apyvarta išaugo 4,5 proc. – tai galima paaiškinti tuo, kad besivystančios draudimo rinkos buvo atsparesnės ekonomikos svyravimams, be to, krizinis laikotarpis ekonomiškai besivystančiose šalyse, tokiose kaip Kroatija ir Turkija, prasidėjo vėliau. Taip pat galima konstatuoti, jog Euro zonos šalių bendroji premijų suma per nagrinėjamą laiko tarpą buvo nuolat didesnė nei tų ES narių, kurios dar neįsivedė bendros valiutos, o 2008 metais santykis tarp minėtų Sąjungos dalių viršijo 1,5 karto. Šis faktas leidžia teigti, kad bendra valiuta kartu su kitomis sąlygomis (visuomenės sąmoningumas, didelė populiacija, pakankamas ekonominis išsivystymas) leidžia pasiekti efektyvesnių rezultatų, nors negalima pamiršti ir to, jog eurą įsivedusių valstybių šiuo metu ES yra daugiau.

Apie šalies išsivystymo lygį daug galima spręsti iš jos draudimo rinkos. Draudimo situacijai įvertinti dažniausiai naudojami draudimo tankio, t.y. draudimo įmokų sumos, tenkančios vienam šalies gyventojui, ir draudimo prisiskverbimo, t.y. šalies mastu surinktos draudimo įmokų sumos dalies nacionaliniame produkte, rodikliai.

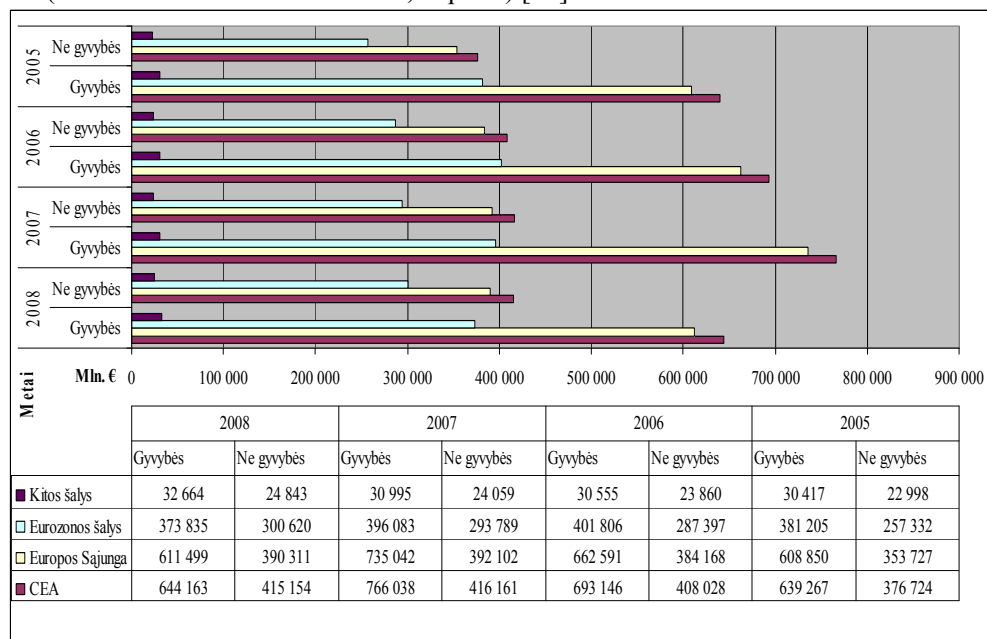
2008 metais pasaulio draudimo rinkoje pasirašyta 4,3 trln. JAV dolerių (10,5 trln. litų) draudimo įmokų, t. y. 3,4 proc. daugiau nei 2007 metais. 2008 metai pasaulio draudimo rinkai nebuvo palankūs, ypač antrasis metų pusmetis, kai finansų krizės padarinius pajuto dauguma pasaulio šalių. Pirmą kartą nuo 1980 metų realus pasaulio draudimo rinkos augimo tempas buvo neigiamas ir siekė -2,0 proc. (žr. 2 paveikslą).

2 pav. Realus pasirašytų įmokų augimas Europos nacionalinėse draudimo rinkose 2008 metais, proc. šaltinis:

[2]

Pasirašytų gyvybės draudimo įmokų suma, palyginti su 2007 metais, sumažėjo 3,5 proc., o ne gyvybės draudimo rinkoje pasirašytų įmokų suma per metus susitraukė 0,8 proc. (industrinėse valstybėse ne gyvybės draudimo rinka mažėjo 1,9 proc., gyvybės draudimo rinka mažėjo 5,3 proc., besivystančiose valstybėse augo tiek ne gyvybės draudimo rinka – 7,1 proc., tiek gyvybės draudimo rinka – 14,6 proc.). Europoje vidutiniai augimo tempai akivaizdžiai skyrėsi tarp Vakarų Europos šalių, kuriose augimo tempas buvo neigiamas (-6,9 proc.), ir Centrinės bei Rytų Europos šalių, kuriose augimo tempas buvo teigiamas ir siekė gyvybės – 18,7 proc., ne gyvybės – 5,7 proc. Spartus, kelerius metus Lietuvos draudimo rinkai būdingas augimas 2008 metais įgavo priešingą kryptį. Panašioms tendencijoms vyraujant ir pasaulinėje draudimo rinkoje, Lietuvos draudimo rinkos indėlis joje nepakito, kaip ir 2007 metais sudarė 0,02 proc. pasaulio draudimo rinkos pagal pasirašytas įmokas (2006 metais šis rodiklis siekė 0,01 proc.) [12]

3 pav. Europos draudimo apyvarta pagal šakas 2005-2008 m. šaltinis: [3]

Skaičiai pateiktame paveiksle byloja apie bendrą gyvybės draudimo persvarą prieš ne gyvybės draudimą, todėl galima manyti, kad šiuolaikinė europietiška visuomenė yra labiau susirūpinusi savo gyvenimo gerove ateityje negu materialiu daiktų saugumu. Tai patvirtina ir ne gyvybės draudimo segmentų nagrinėjimas – daugiausia premijų (po 31 proc.) surenkama ligų bei nelaimingų atsitikimų ir transporto priemonių draudimo srityse [3]. Vis dėlto ekonominis nuosmukis pakoregavo šią tendenciją ir 2008 metais gyvybės draudimo įmokų suma smuko gerokai daugiau nei ne gyvybės, o Euro zonos šalyse antrosios draudimo šakos premijų suma netgi padidėjo, lyginant su 2007-aisiais. Labiausiai krizė palietė euro neturinčių valstybių draudimo rinkas: lyginant 2007 ir 2008 metus gyvybės draudimo premijų suma šiose šalyse sumažėjo beveik 30 proc. arba kiek daugiau nei 100 mlrd. €, o ne gyvybės draudimo – apie 9 proc. (8,6 mlrd. €). Iš 3 paveikslų lentelės pateiktų duomenų išryškėjo ir tai, jog per ekonominio ciklo pakilimą draudimo apyvarta praktiškai nuolat auga, tačiau esant nuosmukiui premijų suma sumažėja, ypač gyvybės draudimo sferoje.

Europos Sąjungos vidaus padėtis

Europos Sąjungai 2004-ųjų metų gegužę išsiplėtus į Vidurio ir Rytų žemyno dalis, atsirado poreikis peržiūrėti esamas pozicijas ir galimus pokyčius, susietus su prastesnėmis naujųjų narių pozicijomis daugelyje ekonominių, politinių ir kitų sričių. Išimtimi netapo ir draudimas – naujai prisijungusių valstybių visuomenėse nebuvo stiprių principų, susijusių su saugia savo gerovės ateitimi ir būtinybėmis ją apsaugoti, mokant premijas. Lyginant 2004-ųjų metų situaciją, galima pastebėti, jog naujų 10 narių sudaroma bendrų premijų sumos dalis siekė vos 2 proc. visos Europos Sąjungos valstybių bendrų premijų. Per kelis metus iki dabar ši tendencija ne itin pasikeitė – 2008 metų duomenimis 12 narių, prisijungusių XXI amžiuje, surenka 3,5 proc. visų ES draudimo įmokų [3]. Be abejo, prasta visuomenės suvokimo padėtis draudimo atžvilgiu nėra vienintelė problema, kuri padarė įtaką tokiems rodikliams. Visų pirma gerokai skiriasi valstybių populiacijos dydžiai: ES „senbuvė“ teritorijose gyvena beveik 5 kartus daugiau nei naujose šalyse, todėl

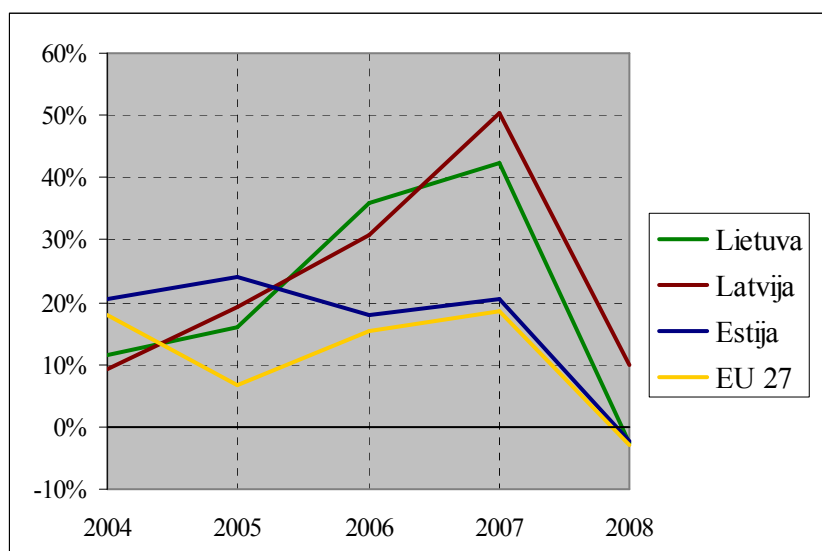
logiška, jog daugiau premijų surenkama tose kraštuose, kur yra daugiau gyventojų. Kitas barjeras, sudaręs sąlygas netolygiam šalių draudimo rinkų pasiskirstymui, buvo netolygus valstybių ekonomikos išsivystymas. Šiuo aspektu silpnesnėse valstybėse, tame tarpe ir Baltijos šalių gyventojams sunku skirti dalį pajamų draudimui dėl sąlyginai mažų darbo atlyginimų bei didelių įmokų už galimų nuostolių kompensavimą. Turint omenyje, jog per kelis metus premijų dalis bendrame ES kontekste beveik padvigubėjo, galima teigti, kad ateityje įmanomas svaresnis naujųjų narių vaidmuo Europos Sąjungos draudimo rinkoje.

Analizuojant ES narių draudimo rinkų padėtį bei skirtumus, būtina atsižvelgti į dar vieną gana svarbų rodiklį – draudimo skvarbą, kuri parodo bruto premijų sumos procentinę dalį valstybės bendrajame vidaus produkte bei iliustruoja draudimo rinkos išsivystymo lygį konkrečioje valstybėje. Pagal šį rodiklį bendra CEA padėtis pablogėjo – lyginant 2007-uosius ir 2008-uosius procentinė vertė sumažėjo nuo 8,8 proc. iki 7,7 proc. Taip pat smuko gyvybės draudimo bruto premijų sumos dalis – nuo 6 proc. iki 4,9 proc., ne gyvybės draudimo analogiškas rodiklis išliko beveik nepakitęs (apie 3 proc.). Remiantis 2008-ųjų metų duomenimis, geriausiai išvystyta draudimo rinka yra Lichtenšteine, kurio BVP yra mažesnis už bendrą draudimo įmokų sumą – šiuo atžvilgiu mažytė šalis, esanti tarp Šveicarijos ir Austrijos, yra unikali Europos žemyne. Iš likusių valstybių geriausia padėtimi gali pasigirti Jungtinė Karalystė, kurios rodiklis siekė 13,8 proc., ir Nyderlandai – 12,8 proc.. Likusių valstybių bruto premijų suma sudaro mažiau nei dešimtadalį šalies BVP. Blogiausia situacija pagal šį rodiklį yra Turkijoje (1,2 proc.), Rumunijoje bei Lietuvoje (po 1,8 proc.). Iš 33 valstybių, priklausančių CEA, tik 9 viršijo bendrą federacijos vidurkį (7,7 proc.), iš jų 7 – Europos Sąjungos narės. Verta pažymėti ir tai, jog daugiau nei pusė ES „senbuvė“, tarp kurių tokios stiprios draudimo sferoje šalys kaip Vokietija bei Italija, nepasiekė net CEA vidurkio [3].

Baltijos šalių draudimo rinka

Baltijos šalys ilgą laiką priklausė Sovietų Sąjungai, kadangi jų visa politika ir ekonomika priklausė nuo jos, tai ir draudimo kompanijos buvo tik tos, kurios veikė Sovietų Sąjungoje. Viena iš jų buvo kompanija Gosstrakh. Ši kompanija buvo vienintelė tvarkanti vidaus gyvybės ir ne gyvybės fizinių ir juridinių asmenų draudimus. Kita draudimo kompanija veikusi Sovietų Sąjungoje buvo Ingosstrakh. Ji reguliavo visas draudimines apsaugas su tarptautiniais elementais, pavyzdžiui, laivyno, aviacijos, krovinių ir tam tikrą nuosavybių draudimą. Žlungant Sovietų Sąjungai, prieš tai vyravusią planinę ekonomiką pakeitė rinkos ekonomika, – tai turėjo didelę įtaką ir reikšmę Baltijos šalių draudimo rinkai. Pokyčiai pasireiškė per naujus įstatymus tvarkančių naujų draudimo kompanijų įkūrimą ir veiklą.

Tikslinga būtų apžvelgti Baltijos šalių draudimo rinkas po įstojimo į Europos Sąjungą. Baltijos šalių ir vidutiniai ES šalių draudimo rinkų augimo tempai vaizduojami 4 pav.

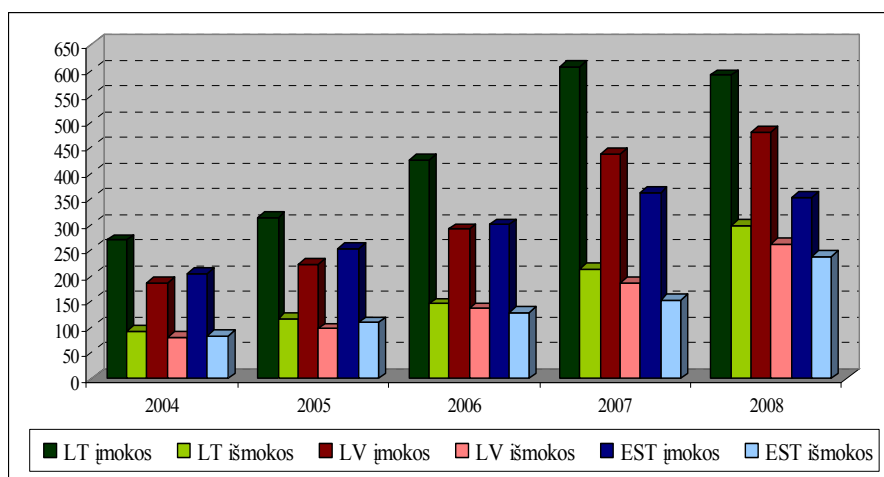
4 pav. Baltijos šalių draudimo rinkų nominalus augimo tempas 2004 – 2008 m.

Sudaryta remiantis šaltiniais: Draudimas Lietuvoje 2008 p. 69; Information on the Insurance Market 2006; Information on the Insurance Market 2008 (Latvijos FKTK); Sigma No 5/2006. Swiss Re. p. 29, 30; Sigma No 3/2008. Statistical appendix. Swiss Re. p.5, 6; Sigma No 3/2009. Swiss Re. p. 35, 36.

Kaip atspindi 4 paveikslas, iki pat 2008 m. visose Baltijos šalyse buvo stebimi itin greiti draudimo rinkų vystymosi tempai. Gerėjantys šalių ekonominiai rodikliai lėmė draudimo paslaugų paklausos didėjimą,

tad buvo ne tik daugiau draudžiamasi nuo galimų rizikų turtui, bet ir vis daugiau lėšų skiriama asmens ir gyvybės draudimui. Milžiniški draudimo rinkų plėtimosi tempai buvo fiksuojami Lietuvoje ir Latvijoje: čia itin greitas ekonomikos vystymasis su augančia pajamų, paskolų, vartojimo ir investicijų apimtimi sukėlė didesnę tiek gyvybės, tiek ir ne gyvybės draudimo poreikį.[12] Tačiau pastaruoju metu tendencijos itin pasikeitė, po kelerių metų spartaus augimo 2008 m. Baltijos šalyse draudimo rinkų augimas sumažėjo – tai įtakoją lėtėjančios šalių ekonomikos, sudėtinga situacija finansų rinkose, pakitę verslo aplinkos ir gyventojų lūkesčiai. Minimais metais, Lietuvos ir Estijos draudimo rinkos traukėsi, kai Latvijos rinka dar išlaikė nominalų augimą. Tačiau realaus augimo požiūriu traukėsi visų analizuojamų šalių draudimo rinkos. Didžiausias realus nuosmukis fiksuotas Estijoje ir Lietuvoje, kuris siekė apie 13 proc.¹ – atsižvelgiant į tai, kad draudimo rinkos traukėsi daug labiau nei šalių ekonomikos (Lietuvoje fiksuotas minimalus 3 proc. realus BVP augimas, Estijoje 4 proc. nuosmukis) – galima teigti, kad šalių draudimo rinkos itin jautriai reagavo į pasaulinį finansų rinkų nuosmukį ir traukėsi beveik dvigubai labiau nei vidutiniškai ES. Tuo tarpu, nors didžiausią kritimą patyrė Latvijos ekonomika (realus BVP nuosmukis sudarė 4,6 proc.), mažiausias Baltijos šalyse draudimo rinkų traukimas fiksuotas Latvijoje, realus nuosmukis siekė 5,2 proc. – tačiau draudimo rinka ir šioje šalyje mažėjo kiek greičiau nei visa šalies ekonomika. Visgi, būtina paminėti, kad draudimo rinkų traukimas – pasaulinė tendencija. Finansų krizė ir krentančios akcijų kainos turėjo neigiamą globalią įtaką draudimo įmokų augimui – pirmą kartą po 30 metų fiksuotas realus, apie 2 proc., pasaulinis draudimo rinkų nuosmukis, ypač įmokų augimas krito labiau išsivysčiusiose pasaulio šalyse, pavyzdžiui vidutiniškai Europos Sąjungos šalyse stebimas maždaug 7 proc., o Vakarų Europos valstybėse beveik 10 proc.² siekiantis draudimo rinkų traukimas.

Kitas reikšmingas rodiklis – tai draudimo išmokų apimtis. Todėl toliau dera įsigilinti į tai, kaip Baltijos šalyse kito draudimo išmokų dydis atsižvelgiant į draudimo įmokų kitimą. Minimimi Lietuvos, Latvijos ir Estijos draudimo rinkų rodikliai pateikti 5 pav.

5 pav. Draudimo įmokų ir išmokų dinamika 2004 – 2008 m. Baltijos šalyse (mln. eurų)

Šaltiniai: Draudimas Lietuvoje 2008. p. 69; Information on the Insurance Market 2006; Information on the Insurance Market 2008 (Latvijos FKTK); Financial Supervision Authority: Insurance Yearbook 2004. p. 77; Financial Supervision Authority Annual Report 2006. p. 41; Financial Supervision Authority Yearbook 2008. p. 53 (Estijos FI).

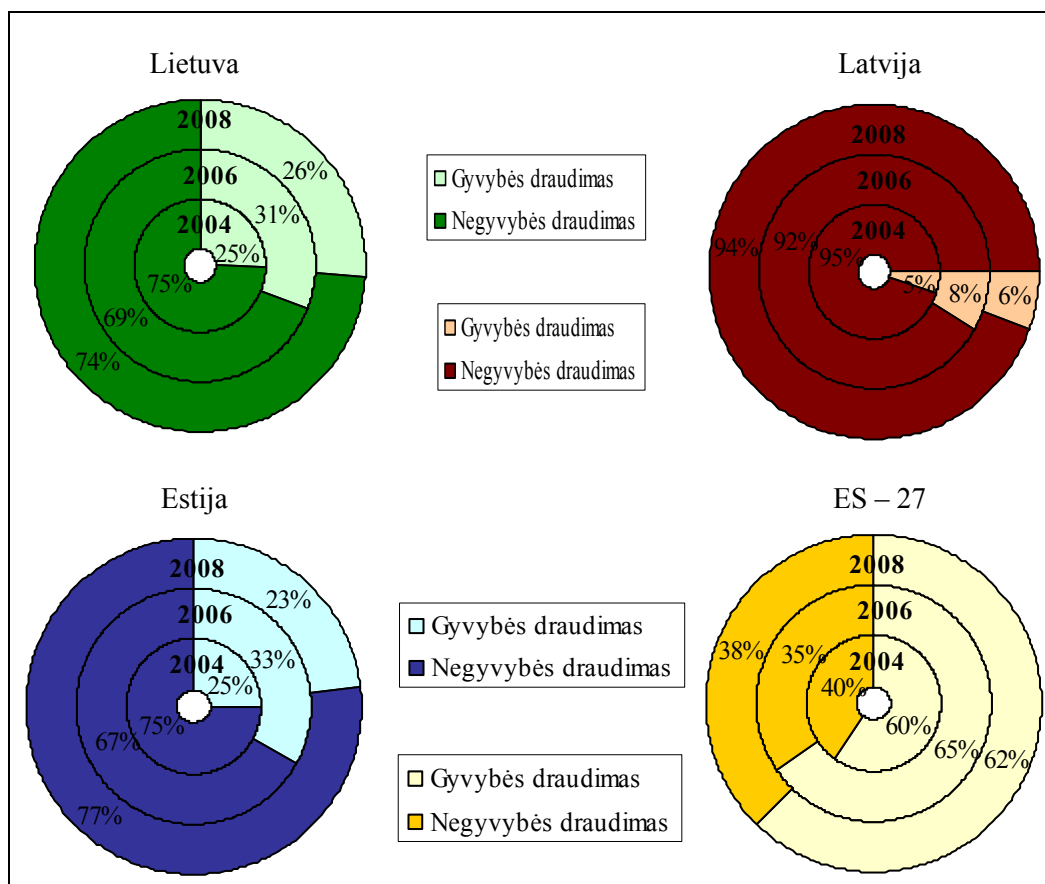
Kaip atspindi 5 paveikslas, analizuojamu laikotarpiu didėjant draudimo įmokoms didėjo ir draudimo išmokų apimtis. Visgi draudimo išmokų didėjimo tempai buvo kiek mažesni nei draudimo įmokų, o tai sudarė plėtros galimybes ir užtikrino sąlygas efektyvesnei draudimo įmonių veiklai. Draudimo išmokų ir įmokų apimtį lyginimas lemia išvada, kad didžiausias išmokėjimų lygis 2004-2007 metais buvo fiksuojamas Latvijoje, kur draudimo išmokos buvo lygios 42 – 46 proc. įmokų, tuo tarpu mažiausias Lietuvoje, čia draudimo išmokos sudarė 35 proc. draudimo įmokų. Tačiau 2008 m. situacija labai pasikeitė: mažėjant draudimo įmokų apimčiai, ypatingai išaugo draudimo išmokos, todėl 2008 m. išmokėjimų rodiklis buvo itin aukštas visose šalyse. Draudimo išmokų dydis siekė kiek daugiau nei 50 proc. visų pasirašytų įmokų Lietuvoje, 55 proc. Latvijoje ir beveik 64 proc. Estijoje.

Prieš apžvelgdama gyvybės ir ne gyvybės draudimo plėtimosi tendencijas, visų pirma palyginsiu draudimo sektorių struktūrą Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Draudimo sektoriaus struktūra – gyvybės ir ne

¹ World Insurance in 2008. Sigma No3/2009. Swiss Re. p. 36; Draudimas Lietuvoje 2008. p.12.

² World Insurance in 2008. Sigma No3/2009. Swiss Re. p. 10.

gyvybės draudimo dalis visoje šalies draudimo rinkoje – svarbus draudimo sistemos rodiklis, kuris atspindi draudimo rinkos išsivystymo lygį. Analizuojamų valstybių draudimo sektorių struktūra pagal pasirašytas gyvybės ir ne gyvybės draudimo įmokų dalis pateikiama 6 pav.

6 pav. Baltijos šalių draudimo sektorių struktūra 2004, 2006 ir 2008 m.

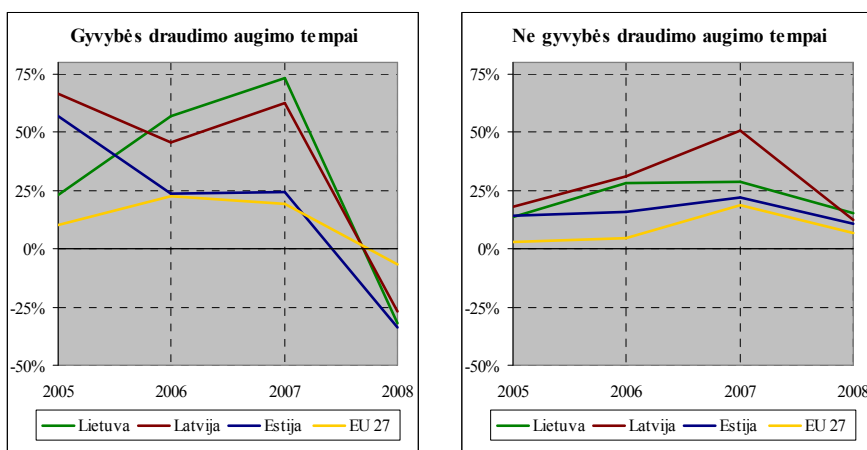
Sudaryta remiantis šaltiniais: Draudimas Lietuvoje 2008. p. 69; Information on the Insurance Market 2006; Information on the Insurance Market 2008 (Latvijos FKTK); Sigma No 5/2006. Swiss Re. p. 29, 32, 34; Sigma No 3/2008. Statistical appendix. Swiss Re. p.5, 7, 9; Sigma No 3/2009. Swiss Re. p. 35, 38, 40.

6 paveiksle pateiktos diagramos atspindi, kad Baltijos šalių draudimo rinkose, skirtingai nei labiau pažengusiose ES šalyse, vyrauja ne gyvybės draudimas. Ir nors iki ekonomikos nuosmukio buvo stebimas gyvybės sektoriaus dalies didėjimas, reiškiantis, kad gyventojai ne tik draudėsi nuo galimų rizikų, bet ir daugiau lėšų skyrė kaupimui, 2008 m. daugiausiai dėl investicinio gyvybės draudimo patrauklumo smukimo, gyvybės draudimo dalis apskritai pakito mažėjančia linkme.

Atliekant Baltijos šalių draudimo rinkų struktūros palyginimą matyti, kad visgi stebėtinai žemas yra Latvijos gyvybės draudimo sektoriaus dydis šalies draudimo rinkoje. Toks akibrokštas grindžiamas gyvybės draudimo įmonių organizacinės veiklos, įstatyminės bazės, gyventojų polinkių, kultūriniais, ir ekonominių sąlygų skirtingumu. Tuo tarpu Estijos ir Lietuvos draudimo rinkų struktūra yra panaši. Abiejų šalių gyvybės draudimo užimamos pozicijos bendroje draudimo rinkoje nuosaikiai didėjo ir palaipsniui artėjo prie išsivysčiusių šalių standarto – 2006 m. Estijoje ir Lietuvoje gyvybės draudimas užėmė jau 1/3 dalį visos draudimo rinkos, nors tuo metu plėtros perspektyvos atrodė itin palankios, neilgai trukus ekonominio nuosmukio akivaizdoje, gyvybės draudimo paklausa rinkoje krito daug labiau nei ne gyvybės draudimo, tai įtakojė ir draudimo rinkos struktūrinius pokyčius – 2008 m. Lietuvoje ir Estijoje gyvybės draudimui skirtos įmokos sudarė tik 1/4 visų draudimo įmokų.

Atsižvelgiant į tai, kad gyvybės draudimo paklausa mažėjo ne tik analizuojamose šalyse, bet ir ES mastu, galima daryti prielaidą, kad, išgyvenus ekonominį nuosmukį, ilguoju laikotarpiu gyvybės draudimas turėtų plėstis daug greičiau ir įgyti vis didesnę svarbą kiekvienos šalies draudimo rinkoje.

Toliau dera išsiginčyti į tai, kaip kito ir kokios tendencijos vyravo Baltijos šalių gyvybės ir ne gyvybės draudimo rinkose. Gyvybės ir ne gyvybės draudimo augimo tempai pateikiami 7 pav.

7 pav. Baltijos šalių gyvybės ir ne gyvybės draudimo įmokų augimo tempai 2005 – 2008 m.

Šaltiniai: Draudimas Lietuvoje 2008. p. 69; Information on the Insurance Market 2006; 2008 (Latvijos FKTK); Sigma No 5/2006. p. 29, 32, 34; Sigma No 3/2008. Statistical appendix. p.5, 7, 9; Sigma No 3/2009. p. 35, 38, 40.

Kaip atspindi 7 paveikslas, analizuojamu laikotarpiu iki pat 2008 metų visose šalyse buvo fiksuojami ypatingai aukšti tiek gyvybės, tiek ne gyvybės draudimo rinkų augimo tempai.

Tiek Lietuvos, tiek ir Latvijos gyvybės draudimo augimo tempai buvo žymiai aukštesni, palyginti su ES vidurkiu, tuo tarpu Estijos gyvybės draudimo įmokų augimas 2006-2007 m. tapo nuosaikesnis ir stabilizavosi ties vidutiniais ES augimo tempais. Tačiau dėl lėtėjančios ekonomikos, sudėtingos situacijos finansų rinkose ir nepasiteisinusių draudėjų lūkesčių uždirbti iš investicinių produktų, situacija gyvybės draudimo rinkose 2008 m. stipriai pasikeitė – augimą Baltijos šalių ir ES gyvybės draudimo rinkose pakeitė smukimas. Kiekvienos iš Baltijos šalių gyvybės draudimo rinka susitraukė panašiu mastu. Labiausiai gyvybės draudimas smuko Estijoje (33 proc.) ir Lietuvoje (32 proc.), mažiausiai Latvijoje (27 proc.), tuo tarpu ES šalyse gyvybės draudimo rinkos smukimas taip pat buvo žymus, tačiau ne toks skausmingas, kaip Baltijos valstybėse, vidutiniškai gyvybės draudimo rinka ES šalyse susitraukė 7 proc..

Tačiau kiek kitokios tendencijos vyrauja šių valstybių ne gyvybės draudimo rinkose. Kaip jau minėjau, ne gyvybės draudimo sektoriaus augimo tempai taip pat buvo pakankamai aukšti (žr. 7 pav.), tačiau šios rinkos kitimas pasižymėjo nuosaikesne plėtimosi apimtimi ir pastovesniais augimo tempais, o svarbiausia – ne gyvybės draudimo rinka vis dar išlaikė augimą ir 2008 metais, kai gyvybės draudimo rinkoje buvo fiksuojamas reikšmingas nuosmukis.

Ne gyvybės draudimo rinkos augimas analizuojamu laikotarpiu buvo stebimas visose be išimties Baltijos valstybėse. Nuo 2004 m. iki 2008 m. pabaigos Estijos ne gyvybės draudimo rinka išsiplėtė 1,8 karto, Lietuvos kiek daugiau nei du kartus, tuo tarpu Latvijos dvigubai daugiau nei vidutiniškai ES šalyse – net 2,6 karto. Tad aukščiausi tiek gyvybės, tiek ir ne gyvybės draudimo augimo tempai buvo Latvijos draudimo rinkoje. Vien per 2007 m. ne gyvybės draudimo rinka šioje šalyje padidėjo daugiau nei 50 proc., tuo tarpu Estijoje ir Lietuvoje augimo tempas buvo beveik dvigubai mažesnis, atitinkamai 22 proc. ir 29 proc. Tačiau ekonomikos sulėtėjimas ir nuosmukio grėsmė pristabdė ne gyvybės draudimo rinkų augimo tempus. Ir, nors 2008 m. Baltijos šalyse augimo tempai išliko kiek aukštesni už ES vidurkį, Lietuvos, Latvijos ir Estijos draudimo rinkose ne gyvybės draudimo įmokos augo 10-15 proc., visgi kalbant apie ateitį, dingsta optimistinis požiūris.

Apibendrinant galimas ateities perspektyvas ES šalių draudimo rinkoje, galima konstatuoti, kad dauguma specialistų sutinka, jog „senojo“ žemyno ateitis šioje sferoje pakankamai šviesi ir optimistinė, tačiau trumpuoju laikotarpiu teks palaukti ekonomikos stabilizavimosi proceso. Baltijos šalių ne gyvybės draudimo rinkos ir toliau trauksis. Bendras draudimo augimas tikėtina kris iki žemumų prieš atsigaunant po 2011-ųjų ar vėlesnių metų, kai vyraus finansinis tikrumas ir stabilizuosis šalių ekonomikos.

Analizuojant 2010 metų pradžios duomenis, pozityvių tendencijų galima išvelgti tik investicinio gyvybės draudimo grupėje. Lietuvos gyvybės draudimo rinką teigiamai paveikė augančios akcijų rinkos, gerėjantis vartotojų pasitikėjimo indeksas, nusistovėjusi mokesstinė aplinka. Šiomet per du mėnesius, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, gyvybės draudimas išaugo 10,5 proc. Investicinis gyvybės draudimas padidėjo 16,9 proc. Ne gyvybės draudimo rinka „dugno“ dar nepasiekė. Per pirmus du šių metų mėnesius ji susitraukė 27,5 proc. Pagrindinė priežastis – dėl pakeistos įmokų, už draudžiamus žemės ūkio sektoriaus objektus, kompensavimo tvarkos sumažėjusi turto draudimo paklausa. Eliminavus turto draudimo įtaką, ne gyvybės draudimo rinkos kritimas sudarytų 18,5 proc. [13]

Išvados

- Per pastaruosius keletą metų Europos šalių draudimo apyvarta nuolat augo ir šis procesas sustojo tik prasidėjus ekonominei krizei.
- Europos Sąjungoje draudimo rinka valstybiniu atžvilgiu yra pasidalinusi į dvi dalis: daugumos ES „senbuvių“ padėtis yra gana gera, rinka yra išvystyta, didelis visuomenės sąmoningumas ir palanki ekonominė situacija leidžia sėkmingai vystyti draudimą veiklą, tuo tarpu naujosios narės, prisijungusios XXI amžiuje gerokai atsilieka nagrinėjamoje srityje, tačiau turi gana nemažą potencialą.
- Ekonominis nuosmukis pristabdė pozityvias draudimo tendencijas, o pagrindinėmis problemomis tapo ekonominė stagnacija, pardavimų bei visuomenės susidomėjimo sumažėjimas bei veiksniai, būdingi atskiroms valstybėms, kurių sprendimui reikės aktyvios šalių politikos.
- Specialistų teigimu, Europos draudimo perspektyvos vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu yra pozityvios, tačiau trumpojo laikotarpio nuostoliai gali gerokai pakenkti kai kuriems regionams, kurie nesugebės tinkamai išspręsti esamų specifinių problemų, susijusių su draudimo sritimi.
- Baltijos šalių ne gyvybės draudimo rinkos ir toliau trauksis. Bendras draudimo augimas tikėtina kris iki žemumų prieš atsigauant po 2011-ųjų ar vėlesnių metų, kai vyraus finansinis tikrumas ir stabilizuosis šalių ekonomikos.
- Pagal visus matomus duomenis ir gyvybės draudimo rinkos tendencijas galima drąsiai teigti, kad po krizės ši rinka atsigauja ir po truputį stabilizuojasi Lietuvoje.

Literatūra:

1. Andrejeva T., Latvijos draudimo rinkos tendencijos 2000 – 2007 metai [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 17]. Prieiga per internetą: http://dukonference.lv/raksti_pdf/Andrejeva+.pdf;
2. Estijos draudimo išmokos gruodį padidėjo 39%. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 17]. Prieiga per internetą: <http://www.if.ee/web/ee/eng/private/Pages/default.aspx>;
3. Europos draudimo ir perdraudimo federacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-02-19]. Prieiga per internetą: <http://www.cea.eu/>;
4. EU finansial servines: insurance [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 17]. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-RA-07-022;
5. Economic Forecast Spring 2009. European Economy 3/ 2009. European Commission. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 17]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15048_en.pdf
6. Eesti Pank Annual Report 2008. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 17]. Prieiga per internetą: <http://www.eestipank.info/pub/en/dokumentid/publikatsioonid/seeriad/aastaruanne/2008/fullrep.pdf>
7. Draudimo rinka išlieka stabili [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 17]. Prieiga per internetą: http://www.dpk.lt/files/naujienos/2009_11_24.html;
8. Financial and capital market commission [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 17]. Prieiga per internetą: http://www.fktk.lv/en/statistics/insurance/quarterly_reports/2009-11-12_20090630_operation_of_in/;
9. LR draudimo priežiūros komisijos mėnesio ataskaitos [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 26]. Prieiga per internetą: <http://www.dpk.lt/rezultatai.menesio.php>
10. Lezgovko A., Lastauskas P. Draudimo verslo plėtra: teoriniai aspektai ir rinkos plėtros prielaidos // Verslas: teorija ir praktika. – Vilnius: Technika, 2008, t. 9, Nr. 2, p. 125 – 136. – ISSN 1648-0627
11. Lezgovko A., Lastauskas P. Šiuolaikinė draudimo rinka ES šalyse ir Lietuvoje: analizė ir perspektyvos // Ekonomika. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, t. 82, p. 127 – 146. – ISSN 1392–1258
12. Mėnesinė draudimo rinkos apžvalga [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 17]. Prieiga per internetą: <http://www.dpk.lt/rezultatai.apzvalga.php>;
13. Mėnesinė draudimo rinkos apžvalga [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 04 05]. Prieiga per internetą: http://www.dpk.lt/files/pensijos/pensiju_menesio_statistika/2010-02-28.pdf
14. Oficiali Šveicarijos perdraudimo kompanijos „Swiss Re“ internetinė svetainė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-11-21]. Prieiga per internetą: <http://www.swissre.com/>.
15. Salva kindlustuse AS annual report 2008 [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 03 17]. Prieiga per internetą: <http://www.salva.ee/index.php?page=289&>;
16. Кризис сменил лидеров – теперь будут расти развивающиеся финансовые рынки. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-02-21]. Prieiga per internetą: <http://forinsurer.com/public/09/10/02/3917>.

BALTIC INSURANCE MARKET: THE ECONOMIC SITUATION AND PROSPECTS OF ASSESSMENT

Summary

After some years of rapid development of the Baltic insurance markets the rise in insurance markets changed into decline. But recently revealed negative world tendencies and economical environment changes had a very big influence on further development of the insurance systems.

Not much time ago the growth of the Baltic countries economy, rising living standards, growing volume of income and investments permanently stimulated growing interest in insurance services. Not only insurance against possible risks was popular, but

also more and more funds were allotted to saving. But lately the negative world tendencies and changes in the economic environment of the countries have had a very big influence on further development of insurance systems.

The Baltic states are often identified stating that their development is similar, but from the economic point of view the states are becoming very different. As the research object of the article is Lithuanian, Latvian and Estonian insurance markets, it presents assessment and comparison of the Baltic insurance markets development, their growth potential and prospects. It has been stated that all Baltic insurance markets reacted sensitively to the world financial markets decline and drew back more than at an average in the EU countries. The biggest slump of insurance markets was recorded in Estonia and Lithuania, a bit smaller in Latvia. Insurance market decrease was determined by the world tendency – decrease of investment life insurance demand. In the Baltic insurance market, contrary to highly developed EU countries, life insurance does not dominate. Latvia has a particularly poor life insurance sector. Among the Baltic states the Estonian insurance market is the best developed, the Latvian being the second and Lithuania has the least developed level indicators. The common insurance market growth is forecasted to begin not earlier than after the lowest depression in the late 2011 or ever later, when the financial certainty prevails and the states economy becomes stable.

Keywords: insurance, insurance system, life insurance and non-life insurance market.